IN1140: Introduksjon til språkteknologi

Forelesning #5: Språkmodeller

Sondre Wold

Universitetet i Oslo

23 september 2024

Agenda

Forrige uke

- Regulære uttrykk

Agenda

Forrige uke

- Regulære uttrykk

I dag

- Grunnleggende sannsynlighetsregning
- Statistiske språkmodeller
- n-gram modeller
- Oblig 1b ut i dag (frist 04/10, kl 23:59)

Mål for i dag

- Skal se på noen veldig enkle men veldig nyttige modeller.
- n-gram modeller.
- En metode som, gitt eksempler på språkbruk i form av et korpus,
  - gir oss en statistisk språkmodell (*language model*),
  - lar oss beregne sannsynligheten for en gitt setning
  - eller predikere hva som er neste ord i en sekvens.
  - En probabilistisk model; vi trenger først å vite litt om grunnleggende sannsynlighetsregning.

Bare en forsmak

- Trenger litt formell notasjon.
- Men bare akkurat nok til å gjøre det vi vil.
- Jobbe med statistiske språkmodeller (i dag)
- og ordklassetaggere (etter høstferien).
- Dere kommer til å få grundigere innføring i sannsynlighetsregning og statistiske metoder generelt i senere språkteknologikurs.

Sannsynlighet

- Lar oss kvantifisere usikkerhet.
- Uttrykk for sjanse eller odds.
- $P(\text{sol i morgen})$
- $P(\text{seks på terningen})$
- Betinget sannsynlighet:
  $P(\text{sol i morgen} \mid \text{regn i dag})$

Sannsynlighet

- Klassisk eksempel: terningkast.
  - Hva er sannsynligheten for å få 1?
  - Hva er sannsynligheten for å få 6?
  - Hva er sannsynligheten for å få 1, 2 eller 3?
  - Hva er sannsynligheten for å få 3, gitt av vi vet at resultatet ble noe mellom 1–3?

Litt terminologi og notasjon

Litt mengdelære

- En mengde består av elementer
  - $T = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Angi om et element tilhører en mengde eller ikke
  - $2 \in T$, $8 \notin T$

Litt terminologi og notasjon

Litt mengdelære

- En mengde består av elementer
  - $T = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Angi om et element tilhører en mengde eller ikke
  - $2 \in T$, $8 \notin T$
- En mengde A er delmengde av B: alle elementer i A fins i B
  - $A = \{1, 3\}$, $B = \{1, 3, 5, 7, 9\}$
  - $A \subseteq B$

Litt terminologi og notasjon

Litt mengdelære

- En mengde består av elementer
  - $T = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Angi om et element tilhører en mengde eller ikke
  - $2 \in T$, $8 \notin T$
- En mengde A er delmengde av B: alle elementer i A fins i B
  - $A = \{1, 3\}$, $B = \{1, 3, 5, 7, 9\}$
  - $A \subseteq B$
- Unionen av to mengder: ny mengde med alle elementer som forekommer i én eller begge mengdene
  - $O = \{1, 3, 5\}$, $P = \{2, 4, 6\}$
  - $O \cup P = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$

Litt terminologi og notasjon

Litt mengdelære

- En mengde består av elementer
  - $T = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Angi om et element tilhører en mengde eller ikke
  - $2 \in T$, $8 \notin T$
- En mengde A er delmengde av B: alle elementer i A fins i B
  - $A = \{1, 3\}$, $B = \{1, 3, 5, 7, 9\}$
  - $A \subseteq B$
- Unionen av to mengder: ny mengde med alle elementer som forekommer i én eller begge mengdene
  - $O = \{1, 3, 5\}$, $P = \{2, 4, 6\}$
  - $O \cup P = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Snittet av to mengder: ny mengde med alle elementer som forekommer i begge mengdene
  - $O = \{1, 3, 5\}$, $O_2 = \{5, 7, 9\}$
  - $O \cap O_2 = \{5\}$

Litt terminologi og notasjon

- Sum og produkt
  - $\sum_{i=1}^{n} a_i = a_1 + a_2 + \ldots + a_n$
  - $\prod_{i=1}^{n} a_i = a_1 \cdot a_2 \cdot \ldots \cdot a_n$

- Eksempler
  - $\sum_{i=1}^{7} i = 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 = 28$
  - $\prod_{i=1}^{7} i = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \ldots \cdot 7 = 7! = 5040$
  - $\sum_{i=1}^{10} i^2 = 1^2 + 2^2 + 3^2 + \ldots + 10^2 = 385$
  - $\prod_{i=2}^{5} i * (i-1) = 2 * 1 \cdot 3 * 2 \cdot 4 * 3 \cdot 5 * 4 = 2880$

Litt terminologi og notasjon

- Utfallsrommet (*sample space*) er mengden Ω av mulige utfall.
  - For eksemplet med terningkast: $\Omega = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$

Litt terminologi og notasjon

- Utfallsrommet (*sample space*) er mengden Ω av mulige utfall.
  - For eksemplet med terningkast: $\Omega = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Hendelse (*event*): en delmengde av utfallsmengden, $A \subseteq \Omega$. F.eks:
  - $A = \{1, 2, 3\}$
  - $B = \{5\}$

Litt terminologi og notasjon

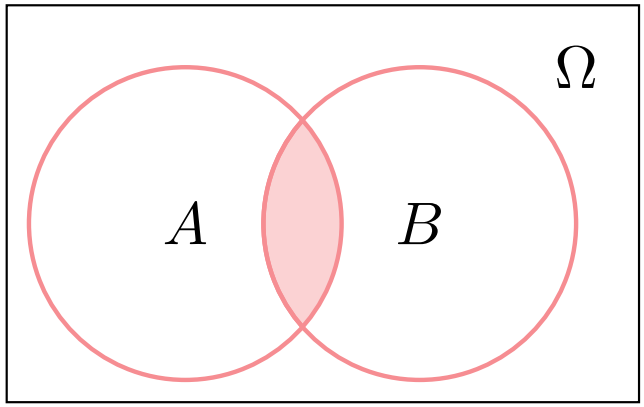
- Utfallsrommet (*sample space*) er mengden Ω av mulige utfall.
  - For eksemplet med terningkast: $\Omega = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Hendelse (*event*): en delmengde av utfallsmengden, $A \subseteq \Omega$. F.eks:
  - $A = \{1, 2, 3\}$
  - $B = \{5\}$
- Sannsynlighet for en hendelse: en verdi mellom 0 og 1, gitt ved P:
  - $P(A) = 0.5$
  - $P(B) = 1/6$
- Dersom alle utfall er like sannsynlige har vi en uniformfordeling:
  - $P(A) = \frac{|A|}{|\Omega|}$

Litt terminologi og notasjon

- Utfallsrommet (*sample space*) er mengden Ω av mulige utfall.
  - For eksemplet med terningkast: $\Omega = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$
- Hendelse (*event*): en delmengde av utfallsmengden, $A \subseteq \Omega$. F.eks:
  - $A = \{1, 2, 3\}$
  - $B = \{5\}$
- Sannsynlighet for en hendelse: en verdi mellom 0 og 1, gitt ved P:
  - $P(A) = 0.5$
  - $P(B) = 1/6$
- Dersom alle utfall er like sannsynlige har vi en uniformfordeling:
  - $P(A) = \frac{|A|}{|\Omega|}$
- Sannsynlighetene for alle mulige utfall summerer til 1:
  - $\sum_{A \in \Omega} P(A) = 1$

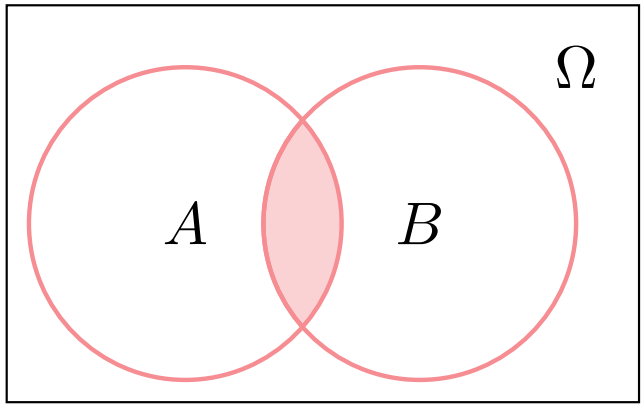
Felles sannsynlighet (*joint probability*)

- $P(A, B)$: sannsynligheten for at både A *og* B skjer.
- Skrives også: $P(A \cap B)$.
- Vi kaster to terninger.
- $|\Omega| = 6 \times 6 = 36$
- $\Omega = \{(1,1), (1,2), (1,3), \ldots, (6,4), (6,5), (6,6)\}$

Felles sannsynlighet (*joint probability*)

- $P(A, B)$: sannsynligheten for at både A *og* B skjer.
- Skrives også: $P(A \cap B)$.
- Vi kaster to terninger.
- $|\Omega| = 6 \times 6 = 36$
- $\Omega = \{(1,1), (1,2), (1,3), \ldots, (6,4), (6,5), (6,6)\}$

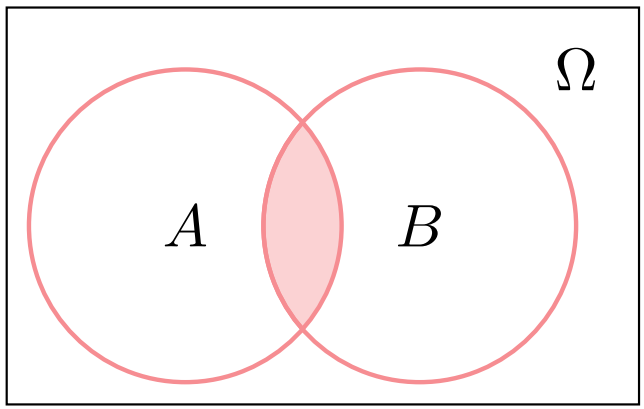

Noen hendelser:

- Summen er 6: $P(A) =$
- Minst en terning viser 1: $P(B) =$
- Summen er 6 *og* minst en terning viser 1: $P(A \cap B) =$

Felles sannsynlighet (*joint probability*)

- $P(A, B)$: sannsynligheten for at både A *og* B skjer.
- Skrives også: $P(A \cap B)$.
- Vi kaster to terninger.
- $|\Omega| = 6 \times 6 = 36$
- $\Omega = \{(1,1), (1,2), (1,3), \ldots, (6,4), (6,5), (6,6)\}$

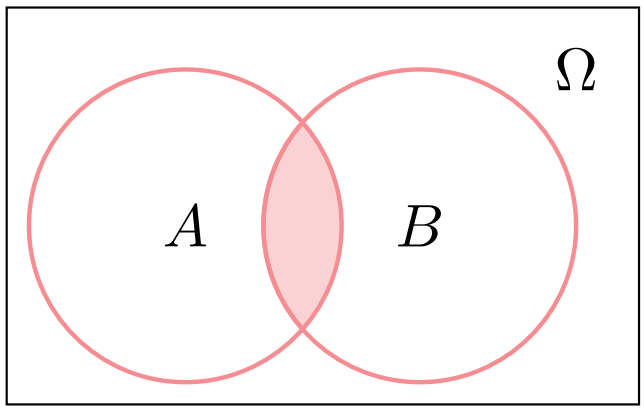

Noen hendelser:

- Summen er 6: $P(A) = \frac{5}{36}$
- Minst en terning viser 1: $P(B) =$
- Summen er 6 *og* minst en terning viser 1: $P(A \cap B) =$

Felles sannsynlighet (*joint probability*)

- $P(A, B)$: sannsynligheten for at både A *og* B skjer.
- Skrives også: $P(A \cap B)$.
- Vi kaster to terninger.
- $|\Omega| = 6 \times 6 = 36$
- $\Omega = \{(1,1), (1,2), (1,3), \ldots, (6,4), (6,5), (6,6)\}$

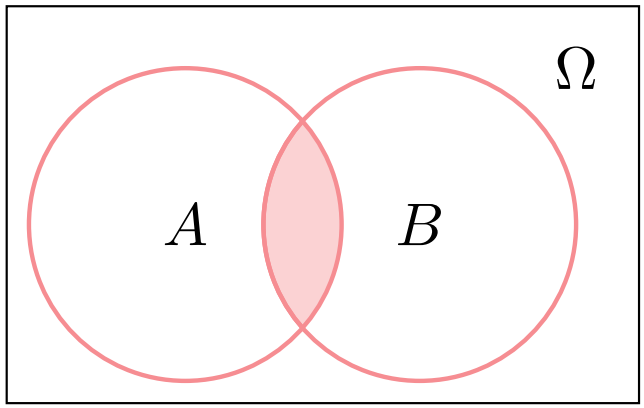

Noen hendelser:

- Summen er 6: $P(A) = \frac{5}{36}$
- Minst en terning viser 1: $P(B) = \frac{11}{36}$
- Summen er 6 *og* minst en terning viser 1: $P(A \cap B) =$

Felles sannsynlighet (*joint probability*)

- $P(A, B)$: sannsynligheten for at både A *og* B skjer.
- Skrives også: $P(A \cap B)$.
- Vi kaster to terninger.
- $|\Omega| = 6 \times 6 = 36$
- $\Omega = \{(1,1), (1,2), (1,3), \ldots, (6,4), (6,5), (6,6)\}$

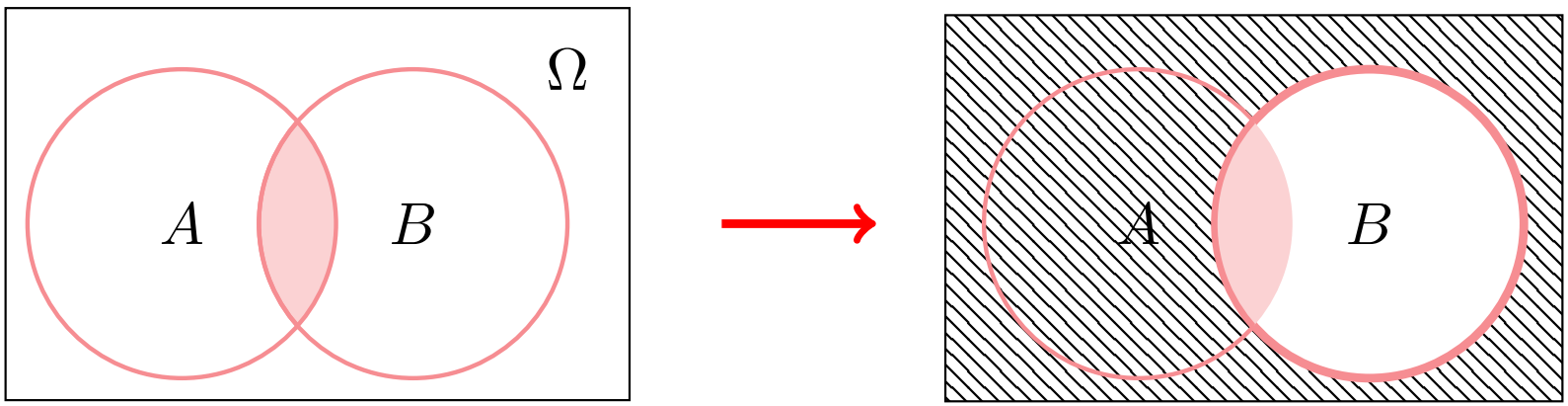

Noen hendelser:

- Summen er 6: $P(A) = \frac{5}{36}$
- Minst en terning viser 1: $P(B) = \frac{11}{36}$
- Summen er 6 *og* minst en terning viser 1: $P(A \cap B) = \frac{2}{36}$

Betinget sannsynlighet (*conditional probability*)

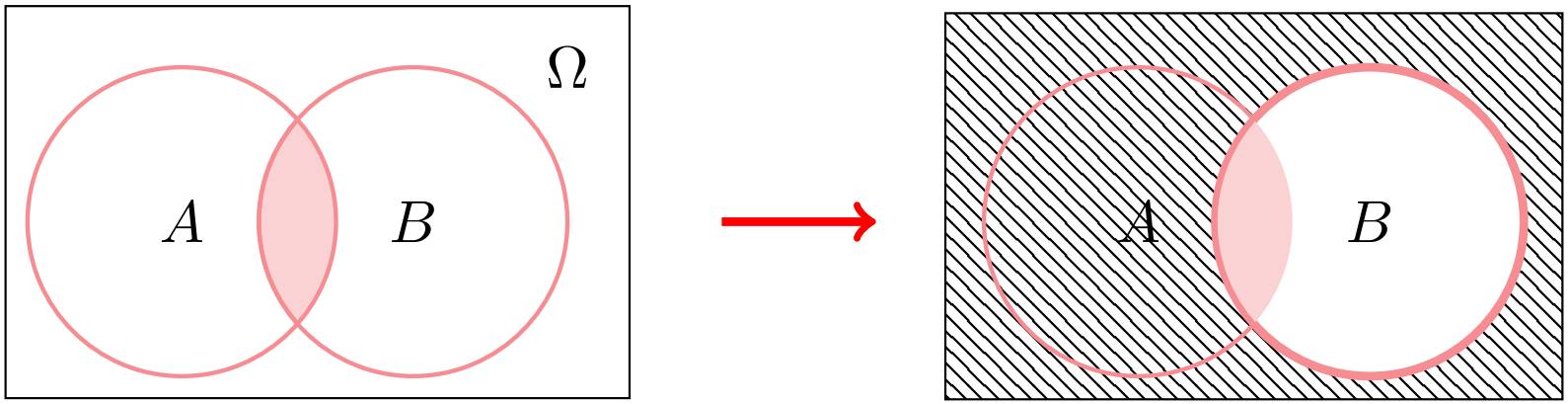
- Vi har ofte *delvis kunnskap* om en hendelse.
- Når vi kaster to terninger, hva er sjansen $P(A|B)$ for at
  - A, summen er 6, *gitt at*
  - B, minst en terning viser 1?

$$P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)}$$

Betinget sannsynlighet (*conditional probability*)

- Vi har ofte *delvis kunnskap* om en hendelse.
- Når vi kaster to terninger, hva er sjansen $P(A|B)$ for at
  - A, summen er 6, *gitt at*
  - B, minst en terning viser 1?

$$P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)}$$

- F.eks: $P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)} = \frac{2/36}{11/36} = \frac{2}{11} \approx 0.18$

Produktsetningen (*chain rule*)

- Nyttig omskrivning: $P(A, B) = P(A)\, P(B|A)$
- Symmetrisk: $P(A, B) = P(B)\, P(A|B)$
- Kalles produktsetningen (*chain rule*).
- Mer generelt:

$$P(A_1, \ldots, A_k) = P(A_1)P(A_2|A_1)P(A_3|A_1, A_2) \ldots P(A_k|A_1^{k-1})$$

- Gir oss ulike måter å bryte opp et komplisert problem til enklere deler.

Uavhengighet

- La A være hendelsen å få 2 på første terningkast, $P(A) = \frac{1}{6}$.
- La B være hendelsen å få 4 på andre terningkast, $P(B) = \frac{1}{6}$.
- $P(B|A) =$

Uavhengighet

- La A være hendelsen å få 2 på første terningkast, $P(A) = \frac{1}{6}$.
- La B være hendelsen å få 4 på andre terningkast, $P(B) = \frac{1}{6}$.
- $P(B|A) = \frac{1}{6}$.

Uavhengighet

- La A være hendelsen å få 2 på første terningkast, $P(A) = \frac{1}{6}$.
- La B være hendelsen å få 4 på andre terningkast, $P(B) = \frac{1}{6}$.
- $P(B|A) = \frac{1}{6}$.
- Hvis kjennskap til A ikke har noen effekt på sjansen for B, så sier vi at A og B er uavhengige hendelser.

Uavhengighet

- La A være hendelsen å få 2 på første terningkast, $P(A) = \frac{1}{6}$.
- La B være hendelsen å få 4 på andre terningkast, $P(B) = \frac{1}{6}$.
- $P(B|A) = \frac{1}{6}$.
- Hvis kjennskap til A ikke har noen effekt på sjansen for B, så sier vi at A og B er uavhengige hendelser.

Hvis A og B er *uavhengige*:

- $P(A|B) = P(A)$
- $P(B|A) = P(B)$
- $P(A, B) = P(A)P(B|A) =$

Uavhengighet

- La A være hendelsen å få 2 på første terningkast, $P(A) = \frac{1}{6}$.
- La B være hendelsen å få 4 på andre terningkast, $P(B) = \frac{1}{6}$.
- $P(B|A) = \frac{1}{6}$.
- Hvis kjennskap til A ikke har noen effekt på sjansen for B, så sier vi at A og B er uavhengige hendelser.

Hvis A og B er *uavhengige*:

- $P(A|B) = P(A)$
- $P(B|A) = P(B)$
- $P(A, B) = P(A)P(B|A) = P(A)\,P(B)$

Trenger du mer oppfriskning?

- Bla deg gjerne gjennom sidene her:

```
https://www.matematikk.org/side.html?tid=154366
```

- En kortfattet og lettfattelig innføring i sannsynlighetsregning.
- Anbefaler også kanalen "StatQuest" på Youtube!

Trenger du mer oppfriskning?

- Bla deg gjerne gjennom sidene her:

`https://www.matematikk.org/side.html?tid=154366`

- En kortfattet og lettfattelig innføring i sannsynlighetsregning.
- Anbefaler også kanalen "StatQuest" på Youtube!

Men nå:

- Først litt bakgrunn om statistiske metoder i NLP generelt.
- Så skal vi definere en statistisk språkmodell som beregner sannsynligheten for setninger.

Statistikk og språk

- Statistiske modeller har fått en stadig viktigere rolle i NLP.
- Ofte kalt empiriske eller datadrevne metoder.
- Typisk basert på maskinlæring.
- Settes gjerne i kontrast med regelbaserte eller 'manuelle' metoder.
- Forskjellen (noe overforenklet):

Håndkoding av kunnskap av en menneskelig ekspert.
vs.
Automatisk tilegning av kunnskap fra data av en algoritme.

- 'Kunnskap' om språk i form av statistiske mønstre i data.
- Fordeler i form av skalerbarhet og robusthet.

Forutsigbarhet og føringer

Fullfør setningen...

- *Det var en* ____

Forutsigbarhet og føringer

Fullfør setningen...

- *Det var en ____*
- *Det var en gang*

Forutsigbarhet og føringer

Fullfør setningen...

- *Det var en* ____
- *Det var en gang*
- *Det var en bil*

Forutsigbarhet og føringer

Fullfør setningen...

- *Det var en* ____
- *Det var en gang*
- *Det var en bil*
- *Det var en hus* *

Forutsigbarhet og føringer

Fullfør setningen...

- *Det var en* ____
- *Det var en gang*
- *Det var en bil*
- *Det var en hus* *
- *Det var en spiser* **

Forutsigbarhet og føringer

Fullfør setningen...

- *Det var en* ____
- *Det var en gang*
- *Det var en bil*
- *Det var en hus* *
- *Det var en spiser* **

- Ofte stor grad av forutsigbarhet i språket.
- Tidligere kontekst kan legge føringer på det neste ordet på flere måter:
  - semantisk,
  - syntaktisk,
  - og konvensjonelt.

Eksempel

Aoccdrnig to a rscheearch at Cmabrigde Uinervtisy, it deosn't mttaer in waht oredr the ltteers in a wrod are, the olny iprmoetnt tihng is taht the frist and lsat ltteer be at the rghit pclae. The rset can be a toatl mses and you can sitll raed it wouthit porbelm. Tihs is bcuseae the huamn mnid deos not raed ervey lteter by istlef, but the wrod as a wlohe.

Fornuft ≈ frekvenser?

- De ulike føringene og konvensjonene manifesterer seg i observerbare frekvenser i språkbruk.
- Selv om vår 'mentale språkmodell' inkorporerer en stor porsjon sunn fornuft, så kan vi komme langt ved å telle ting.
- En statistisk språkmodell bruker korpusfrekvenser for beregne sannsynligheten for sekvenser av ord.

Fornuft ≈ frekvenser?

- De ulike føringene og konvensjonene manifesterer seg i observerbare frekvenser i språkbruk.
- Selv om vår 'mentale språkmodell' inkorporerer en stor porsjon sunn fornuft, så kan vi komme langt ved å telle ting.
- En statistisk språkmodell bruker korpusfrekvenser for beregne sannsynligheten for sekvenser av ord.
- Akustisk signal: '*jæispiserjærne*'

Fornuft ≈ frekvenser?

- De ulike føringene og konvensjonene manifesterer seg i observerbare frekvenser i språkbruk.
- Selv om vår 'mentale språkmodell' inkorporerer en stor porsjon sunn fornuft, så kan vi komme langt ved å telle ting.
- En statistisk språkmodell bruker korpusfrekvenser for beregne sannsynligheten for sekvenser av ord.
- Akustisk signal: '*jæispiserjærne*'

$$P(\text{jeg spiser gjerne})$$
vs.
$$P(\text{jeg spiser hjerne})$$

Anvendelser av språkmodeller

- Talegjenkjenning
  - P(*recognize speech*) > P(*wreck a nice beach*)

Anvendelser av språkmodeller

- Talegjenkjenning
  - P(*recognize speech*) $>$ P(*wreck a nice beach*)
- Maskinoversettelse
  - Mer sannsynlige setninger er ofte bedre oversettelser.
  - P(*She walked home*) $>$ P(*She walked house*)

Anvendelser av språkmodeller

- Talegjenkjenning
  - P(*recognize speech*) $>$ P(*wreck a nice beach*)
- Maskinoversettelse
  - Mer sannsynlige setninger er ofte bedre oversettelser.
  - P(*She walked home*) $>$ P(*She walked house*)
- Prediksjon / automatisk fullføring:
  - *Det er ikke lov å nyte medbrakt ???*

Anvendelser av språkmodeller

- Talegjenkjenning
  - P(*recognize speech*) > P(*wreck a nice beach*)
- Maskinoversettelse
  - Mer sannsynlige setninger er ofte bedre oversettelser.
  - P(*She walked home*) > P(*She walked house*)
- Prediksjon / automatisk fullføring:
  - *Det er ikke lov å nyte medbrakt ???*
- Ordklassetagging, stavekontroll, tekstklassifikasjon, generering, og masse annet...
- Nevrale språkmodeller:
  - ikke-veiledet læring over enorme tekstmengder
  - Gemini (Google), GPT-serien (OpenAi), Claude (Anthropic) osv...
  - Dyre å lage, f.eks: PaLM, 2022, Google
    - 540 milliarder parametere
    - Trent på 780 milliarder tokens
    - "6144 optimaliserte GPU (TPU) * 1200 timer"
    - Energiforbruk: 271.43 tonn CO2 ekvivalenter, fra et datasenter med 89% fornybar energi. (Årlig forbruket til 38 nordmenn)

Problem: Hva er sannsynligheten for setningen "Jeg vil drikke kaffe nå"?

Sannsynligheten for en setning (1. forsøk)

- Én mulighet er å la $P(w_1^k) = P(w_1)P(w_2)\ldots P(w_k)$,
- $P(\text{jeg}, \text{vil}, \text{drikke}, \text{kaffe}, \text{nå}) = P(\text{jeg})\, P(\text{vil})\, P(\text{drikke})\, P(\text{kaffe})\, P(\text{nå})$

Sannsynligheten for en setning (1. forsøk)

- Én mulighet er å la $P(w_1^k) = P(w_1)P(w_2)\ldots P(w_k)$,
- $P(\text{jeg}, \text{vil}, \text{drikke}, \text{kaffe}, \text{nå}) = P(\text{jeg})\,P(\text{vil})\,P(\text{drikke})\,P(\text{kaffe})\,P(\text{nå})$
- Ord er ikke uniformt distribuert. Kan bruke statistisk sannsynlighet basert på relativ frekvens i et korpus:
- $P(w_i) = \frac{Count(w_i)}{Count(*)}$

Sannsynligheten for en setning (1. forsøk)

- Én mulighet er å la $P(w_1^k) = P(w_1)P(w_2)\ldots P(w_k)$,
- $P(\text{jeg}, \text{vil}, \text{drikke}, \text{kaffe}, \text{nå}) = P(\text{jeg})\,P(\text{vil})\,P(\text{drikke})\,P(\text{kaffe})\,P(\text{nå})$
- Ord er ikke uniformt distribuert. Kan bruke statistisk sannsynlighet basert på relativ frekvens i et korpus:

- $P(w_i) = \frac{Count(w_i)}{Count(*)}$
- Antar at forekomster av ord uavhengige. Stemmer jo ikke!

Bør kunne forvente at:

$$P(\text{jeg, vil, drikke, kaffe, nå}) > P(\text{kaffe, vil, nå, drikke, jeg})$$

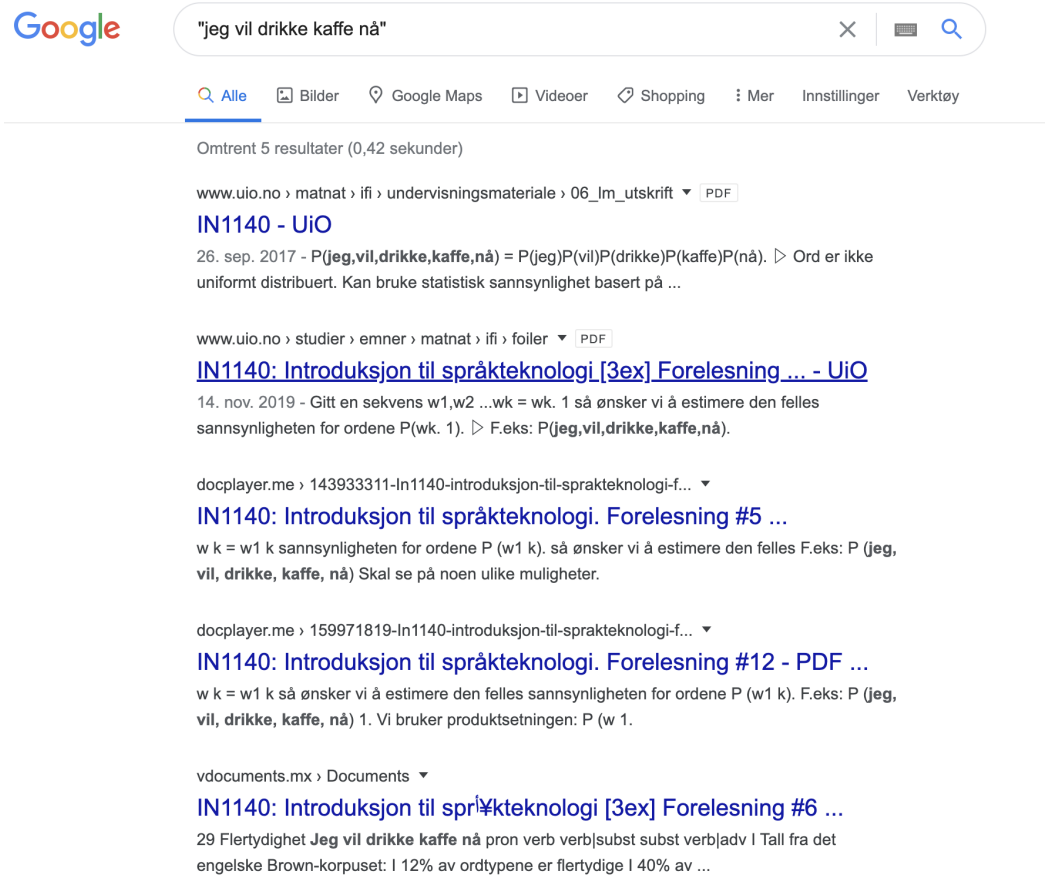
$$P(\text{kaffe} \mid \text{drikke}) > P(\text{kaffe})$$

Sannsynligheten for en setning (2. forsøk)

- En annen mulighet er å estimere felles sannynlighet direkte:
- $P(w_1^k) = \frac{Count(w_1,w_2,...,w_k)}{Count(*_1,*_2,...,*_k)}$

Sannsynligheten for en setning (2. forsøk)

- En annen mulighet er å estimere felles sannynlighet direkte:
- $P(w_1^k) = \frac{Count(w_1,w_2,...,w_k)}{Count(*_1,*_2,...,*_k)}$
- Ikke mulig å få et pålitelig estimat.

Sannsynligheten for en setning (3. forsøk)

- Vi kan bruke produktsetningen:

$$P(w_1 \dots w_k) = P(w_1)\, P(w_2|w_1)\, P(w_3|w_1, w_2) \dots P(w_k|w_1^{k-1})$$

Sannsynligheten for en setning (3. forsøk)

- Vi kan bruke produktsetningen:

$$P(w_1 \ldots w_k) = P(w_1)\, P(w_2|w_1)\, P(w_3|w_1, w_2) \ldots P(w_k|w_1^{k-1})$$

- Eksempel:

$P(\text{jeg, vil, drikke, kaffe, nå}) =$
$P(\text{jeg}) \times$
$P(\text{vil} \,|\, \text{jeg}) \times$
$P(\text{drikke} \,|\, \text{jeg, vil}) \times$
$P(\text{kaffe} \,|\, \text{jeg, vil, drikke}) \times$
$P(\text{nå} \,|\, \text{jeg, vil, drikke, kaffe})$

Sannsynligheten for en setning (3. forsøk)

- Vi kan bruke produktsetningen:

$$P(w_1 \ldots w_k) = P(w_1)\, P(w_2|w_1)\, P(w_3|w_1, w_2) \ldots P(w_k|w_1^{k-1})$$

- Eksempel:

$$P(\text{jeg, vil, drikke, kaffe, nå}) =$$
$$P(\text{jeg}) \times$$
$$P(\text{vil} \,|\, \text{jeg}) \times$$
$$P(\text{drikke} \,|\, \text{jeg, vil}) \times$$
$$P(\text{kaffe} \,|\, \text{jeg, vil, drikke}) \times$$
$$P(\text{nå} \,|\, \text{jeg, vil, drikke, kaffe})$$

- Har ikke kommet så veldig mye lenger. . . ?

Sannsynligheten for en setning (4. forsøk)

- Vi kan forenkle med Markovantagelsen:
- De $n-1$ siste elementene lar oss tilnærme effekten av å betrakte hele sekvensen.
- Begrenset historikk.
- Eksempel for $n = 2$:
  $P\left(w_1^k\right) \approx \prod_{i=1}^{k} P\left(w_i | w_{i-1}\right)$
- For eksempelsetningen vår:
  $P(\text{jeg, vil, drikke, kaffe, nå}) =$
  $P(\text{jeg})\ P(\text{vil}\,|\,\text{jeg})\ P(\text{drikke}\,|\,\text{vil})\ P(\text{kaffe}\,|\,\text{drikke})\ P(\text{nå}\,|\,\text{kaffe})$
- En n-grammodell.

n-grammer

- Et n-gram er en delsekvens på n ord:
- n-grammer i *jeg vil drikke kaffe nå*:

- unigrammer ($n = 1$): $\langle$*jeg*$\rangle$, $\langle$*vil*$\rangle$, $\langle$*drikke*$\rangle$, $\langle$*kaffe*$\rangle$, $\langle$*nå*$\rangle$
- bigrammer ($n = 2$): $\langle$*jeg, vil*$\rangle$, $\langle$*vil, drikke*$\rangle$, $\langle$*drikke, kaffe*$\rangle$ $\langle$*kaffe, nå*$\rangle$
- trigrammer ($n = 3$): $\langle$*jeg, vil, drikke*$\rangle$, $\langle$*vil, drikke, kaffe*$\rangle$
- 4-grammer ($n = 4$): $\langle$*jeg, vil, drikke, kaffe*$\rangle$, $\langle$*vil, drikke, kaffe, nå*$\rangle$

Å trene en n-grammodell: MLE

- Vi estimerer P ved å telle n-grammer og se på relativ frekvens:

$$P\left(w_i|w_{i-n+1},\ldots,w_{i-1}\right) = \frac{Count\left(w_{i-n+1},\ldots,w_i\right)}{Count(w_{i-n+1},\ldots,w_{i-1})}$$

Å trene en n-grammodell: MLE

- Vi estimerer P ved å telle n-grammer og se på relativ frekvens:

$$P\left(w_i|w_{i-n+1},\ldots,w_{i-1}\right) = \frac{Count\left(w_{i-n+1},\ldots,w_i\right)}{Count(w_{i-n+1},\ldots,w_{i-1})}$$

- F.eks, for bigrammer:

$$P\left(\text{kaffe}|\text{drikke}\right) = \frac{Count\left(\text{drikke, kaffe}\right)}{Count\left(\text{drikke}\right)}$$

Å trene en n-grammodell: MLE

- Vi estimerer P ved å telle n-grammer og se på relativ frekvens:

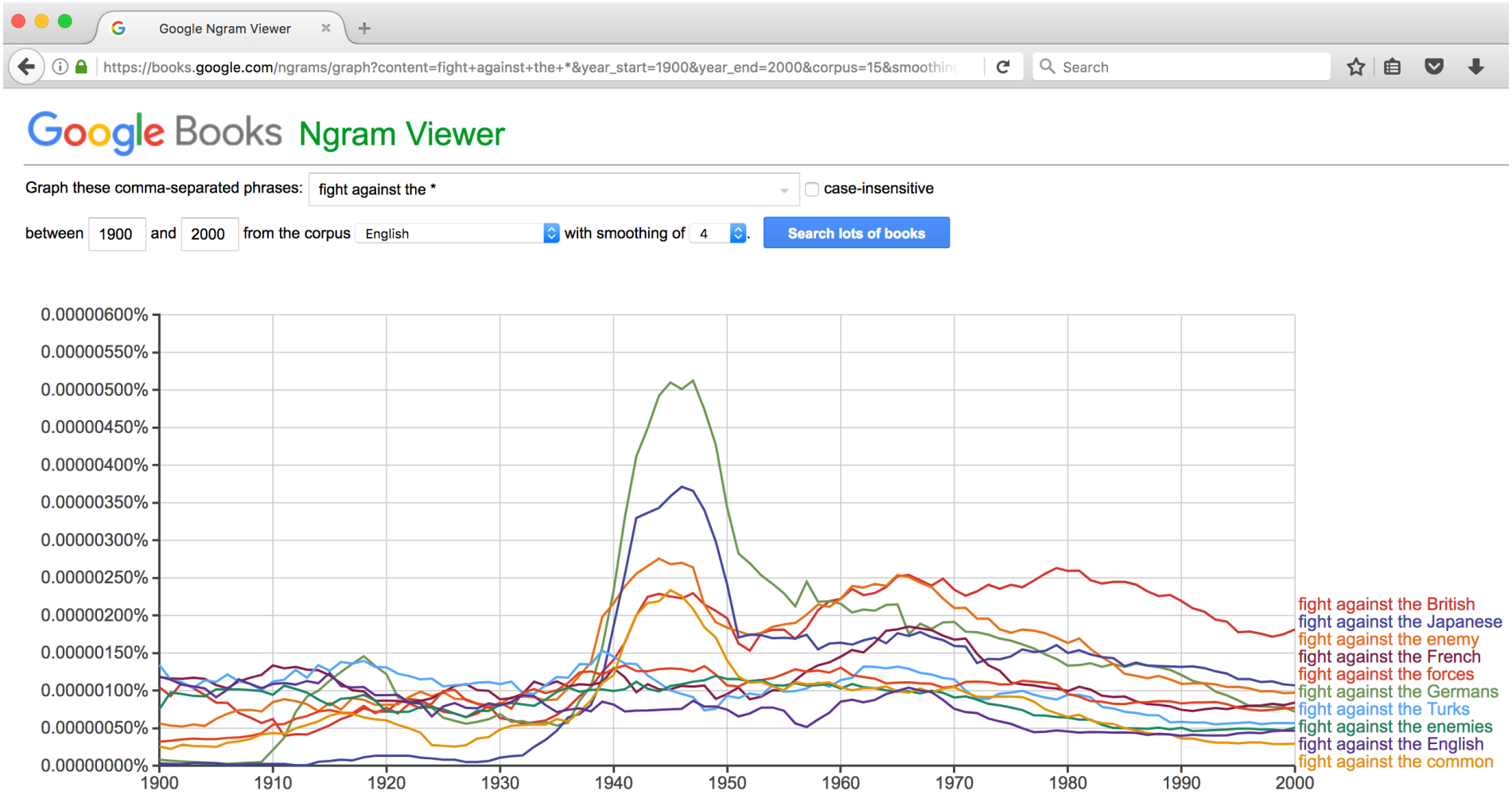
$$P\left(w_i|w_{i-n+1},\ldots,w_{i-1}\right) = \frac{Count\left(w_{i-n+1},\ldots,w_i\right)}{Count(w_{i-n+1},\ldots,w_{i-1})}$$

- F.eks, for bigrammer:

$$P\left(\text{kaffe}|\text{drikke}\right) = \frac{Count\left(\text{drikke, kaffe}\right)}{Count\left(\text{drikke}\right)}$$

- Kalles Maximum Likelihood Estimation (MLE).
- I praksis legger vi gjerne også til markører for start og slutt for sekvensen: <s> og </s>.

Google Ngrams

Basert på Google Books Ngram Corpus:

`http://books.google.com/ngrams`

Eksempel på trening av en bigramsmodell (J&M)

Minikorpus

```
<s> I am Sam </s>
<s> Sam I am </s>
<s> I do not like green eggs and ham </s>
```

Eksempel på trening av en bigramsmodell (J&M)

Minikorpus

```
<s> I am Sam </s>
<s> Sam I am </s>
<s> I do not like green eggs and ham </s>
```

MLE bigramsannsynligheter

$P(\text{I} \mid \text{<s>}) = 2/3 = .67$
$P(\text{Sam} \mid \text{<s>}) = 1/3 = .33$
$P(\text{am} \mid \text{I}) = 2/3 = .67$
$P(\text{</s>} \mid \text{Sam}) = 1/2 = 0.5$
$P(\text{Sam} \mid \text{am}) = 1/2 = 0.5$
$P(\text{do} \mid \text{I}) = 1/3 = 0.33$

Eksempel på trening av en bigramsmodell (J&M)

Minikorpus

```
<s> I am Sam </s>
<s> Sam I am </s>
<s> I do not like green eggs and ham </s>
```

MLE bigramsannsynligheter

$P(\text{I} \mid \text{<s>}) = 2/3 = .67$
$P(\text{Sam} \mid \text{<s>}) = 1/3 = .33$
$P(\text{am} \mid \text{I}) = 2/3 = .67$
$P(\text{</s>} \mid \text{Sam}) = 1/2 = 0.5$
$P(\text{Sam} \mid \text{am}) = 1/2 = 0.5$
$P(\text{do} \mid \text{I}) = 1/3 = 0.33$

Sannsynligheten for en setning:

$P(\text{<s> I am Sam </s>})$
$= P(\text{I} \mid \text{<s>})\, P(\text{am} \mid \text{I})\, P(\text{Sam} \mid \text{am})\, P(\text{</s>} \mid \text{Sam})$
$= .67 \times .67 \times .5 \times .5$
$= 0.112225$

Problemer med MLE

- $P(\text{<s> I am Pete </s>}) = 0$
- Ord og n-grammer med frekvens 0 gir oss problemer.
- Ser ut til at vi trenger et 5. forsøk...

'Data sparseness'

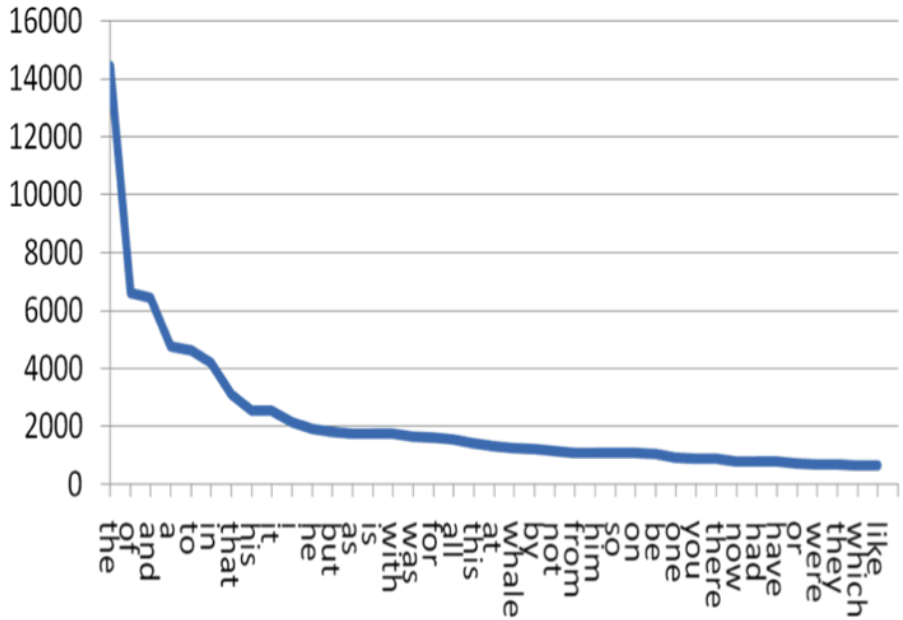
- Uavhengig av korpusets størrelse, vil det alltid finnes både ord og sekvenser vi ikke har sett.
- 'Språkets produktivitet' / kreativitet.
- Vanskelig å få pålitelige estimater selv for enkeltord; jf. Zipfs lov.

En anekdote: Zipfs lov og hapax legomena

Zipfs lov

- Rangér ordene i et stort korpus etter frekvens.
- #1 brukes dobbelt så ofte som #2, tre ganger så ofte som #3, osv.

- Noen få ord forekommer ofte; de fleste forekommer sjelden.
- Typisk er halvparten av ordene hapax legomena: ord som forekommer kun én gang.
- Distribusjon med 'lang hale'.

- Anbefales: `https://www.youtube.com/watch?v=fCn8zs912OE`

Glatting (*smoothing*)

- Omfordeling av sannsynlighetsmassen for å unngå noen av problemene med MLE: Sørg for at alle n-grammer får frekvens > 0.
- Ta fra de rike og gi til de fattige.
- Enkleste metoden; Add-one smoothing (Laplace):

$$P(w_n|w_{n-1}) = \frac{C(w_{n-1}, w_n) + 1}{C(w_{n-1}) + V}$$

der V er antall ordtyper (vokabulæret).

Noe å tygge på...

Gitt bigram-sannsynligheten til en setning S med lengde n:

$$P(S) \approx P(s_1) * P(s_2|s_1)...P(s_n|s_{n-1})$$

Og hvor hvert bigram er estimert fra et tenkt, enormt korpus k, hva skjer med $P(S)$ om vi legger til ett og ett ord helt til vi når lengden m?

$$\lim_{n \to m} P(S) = ?$$

Noe å tygge på...

Gitt bigram-sannsynligheten til en setning S med lengde n:

$$P(S) \approx P(s_1) * P(s_2|s_1)...P(s_n|s_{n-1})$$

Og hvor hvert bigram er estimert fra et tenkt, enormt korpus k, hva skjer med $P(S)$ om vi legger til ett og ett ord helt til vi når lengden m?

$$\lim_{n \to m} P(S) = ?$$

Løsning: Vi kan skrive om til en logaritmisk skala:

$$\prod_{i=0}^{m} P(s_i) = \sum_{i=0}^{m} \log P(s_i)$$

Og om vi vil ha den opprinnelige sannsynligheten tilbake:

$$\log_k(x) = k^{\log_k(x)}$$

Trening og evaluering av språkmodeller

Hvordan vet vi om språkmodellen vår er god?

Trening og evaluering av språkmodeller

Hvordan vet vi om språkmodellen vår er god?

1. Vi trener på et *treningskorpus*
2. Og så evaluerer vi på et *testkorpus*
3. Hvor god er modellen til å estimere setninger fra en samling dokumenter som ikke selv er med i treningen av modellen?

Neste gang

- Neste uke:
  - Ordklasser
  - Ordklassetagging